

การคบบัณฑิตเป็นมงคลอันสูงสุด

Association with the Wise: The Highest Blessing

พระครูปริยัติสาทร¹และภาสกร ดอกจันทร์²
Phrakrupariyattisatorn and Phasakorn Dokchan

บทคัดย่อ (Abstract)

ในโลกนี้มีคนอยู่สองประเภท คือ คนดีกับคนเสีย ที่ว่าดีหรือเลวร้ายนั้น หมายความว่า ดีหรือเสียในตัวคนนั้นด้วย แล้วก็ทำคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องให้ดีหรือเสียตามไปด้วย ในคนสองพวกนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนให้เราสนใจกับพวกคนเสียก่อน เพื่อจำได้หลักไว้ เพราะถ้าเราติดไปอยู่กับพวกคนเสียแล้ว เราเองก็จะกลายเป็นคนเสีย ทำอะไรไม่ขึ้น เหมือนเราจะวาดรูประบายสีต่าง ๆ ถ้าปล่อยให้สีดำหกละแผ่นกระดาษเสียแล้ว แม้จะระบายสีอื่นสักเท่าไรมันก็เอาสวยงามไม่ได้ คนประเภทที่เรียกว่าคนเลวร้ายนั้น ภาษาทางศาสนาท่านใช้คำว่า พาละ หรือ พาล มงคลชีวิตลำดับแรกที่สุดพระพุทธองค์ทรงสอนให้เว้นจากการคบกับคนประเภทนี้คือไม่ให้คบคนพาลนั่นเอง

ในมงคลชีวิตข้อที่สอง คือ การคบกับบัณฑิตนี้ มีข้อแตกต่างกับข้อแรกในเชิงคำสอน ข้อแรกคือการไม่คบคนพาลนั้นเป็นคำสอนทวนกระแส ข้อนี้เป็นคำสอนตามกระแส จึงมีความยากง่ายไม่เท่ากัน คือกระแสจิตของคนเราโดยปกติแล้วมันไหลไปทางเดียวกัน คือ มุ่งไปทางเดียวกัน หมายความว่า การอบรมสั่งสอนใด ๆ ก็ตาม ถ้าปล่อยไปตามกระแสจิตของคนทั้งหลายแล้ว ก็พุดจากกันไม่ยากนัก แต่ถ้าทวนกระแสคือห้ามไม่ให้ทำอย่างโน้นอย่างนี้ ก็ต้องพุดกันมากหน่อย ไม่เช่นนั้นก็ห้ามไม่อยู่ เหมือนพายเรือทวนกระแสน้ำนั่นเอง

คำสำคัญ (Keywords) : การคบ; บัณฑิต; มงคลอันสูงสุด

Abstract

In the world, there were two types of persons: good or bad. The term ‘good’ or ‘bad’ was referred to ‘good things’ or ‘bad things’ inside those persons, which would also make participants good or bad. Between these two persons, the Buddha said that we had to pay attention to the bad primarily for avoidance. A person would become a bad one-doing nothing good, if he/she associated with that bad person. Similarly, if a sheet of paper were stained with black color, a painting would not be nice even with more additional colors. The type of a person, called a bad person, was said with the word ‘Bala’ or ‘fool’ in Buddhism. The first highest blessing, taught by the Buddha, was to avoid such a person or a fool. That was also dissociation with a fool.

Received: 2022-03-31 Revised: 2022-04-05 Accepted: 2022-04-06

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand. E-mail: warawut.rac@mbu.ac.th

² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand. E-mail: phat.mbu@gmail.com

In the second blessing, association with the wise was different from the first in terms of instruction. The first, dissociation with the fool, was an upstream instruction; the second, association with the wise, was a downstream instruction. So, both were not equal in difficulty or ease. In fact, the human mind generally flew or moved towards the same direction. Any instruction, if it were in accordance with the minds of people, was easily agreed. If the term ‘upstream’ were to prohibit from doing this or that, it was very difficult to agree. Otherwise, it was unable to be prohibited as if a boat were paddled against the stream.

Keywords: Association; The Wise; The Highest Blessing

บทนำ (Introduction)

คนที่พระพุทธรองค์ทรงแนะนำให้คบพระองค์ทรงใช้คำว่า “บัณฑิต” ซึ่งเป็นคำที่หมายถึงคุณลักษณะของคนประเภทที่ตรงกันข้ามกับคนพาล คนที่เรียกว่า “บัณฑิต” นั้น ทางโลกกับทางธรรมดูเหมือนความหมายจะแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ บัณฑิต หมายถึง ดวงปัญญาที่ฉลาดรอบรู้เหมือนกัน แต่ว่าเวลาตีความหมายดูเหมือนไม่ตรงกัน ทางโลก คือ ในวงการสังคมชาวบ้านทั่วไป เราถือว่าบัณฑิต คือ คนมีความรู้ใช้แทนกันกับคำว่านักปราชญ์ บางทีก็พูดต่อกันเลยว่า “นักปราชญ์ราชบัณฑิต” ครั้นต่อมาในวงการศึกษาก็เอาคำว่าบัณฑิตไปใช้เป็นติ๊กไป คือ เป็นเครื่องหมายทางการศึกษา เช่น ผู้สอบกฎหมายอย่างเก่าได้เป็นนิติบัณฑิต หรืออย่างทุกวันนี้เป็นธรรมศาสตรบัณฑิต รัฐศาสตรบัณฑิต ดุษฎีบัณฑิต แพทยศาสตรบัณฑิต และสาขาวิชาอื่น ๆ อีกมากมาย นี่ตัวอย่างบัณฑิตทางโลก(เป็น มุทกนันท, 2502: 32)

แต่ในทรรศนะทางศาสนาหรือทางธรรม คำว่า “บัณฑิต” ไม่ใช่เอาการมีความรู้เป็นเกณฑ์ แต่เอาการใช้ความรู้เป็นสำคัญ ศัพท์ว่าบัณฑิตะนั้น เวลาแปลท่านไม่ได้แปลว่าผู้มีความรู้ แต่แปลว่าผู้ดำเนินชีวิตด้วยความรู้ ในที่นี้ขอเปรียบเทียบให้ดูว่า บัณฑิตทางโลกกับทางธรรมนั้นต่างกันอย่างไร บัณฑิตทางโลกหมายถึงคนที่มีความรู้ ส่วนบัณฑิตทางธรรมหมายถึงคนที่ใช้ความรู้ โดยนัยนี้ถึงใครจะมีความรู้เต็มตัว รู้จบพระไตรปิฎก หรือได้ปัญญายาวยัดสักเพียงใด แต่ไม่ได้ดำเนินชีวิตของตนด้วยความรู้ ผู้นั้นก็ไม่นับว่าเป็นบัณฑิต พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “การคบบัณฑิต จึงเป็นมงคลอันสูงสุด” (เป็น มุทกนันท, 2502: 66)

เนื้อหา (Content)

ความหมายของบัณฑิต

คำว่า บัณฑิต เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า **ปณฺธิต** (อ่านว่า ปัน-ติ-ตะ) แปลว่า ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ ในภาษาไทยใช้คำว่า บัณฑิต หมายถึง ผู้ที่ได้ศึกษาความรู้สำเร็จแล้ว เช่น คนที่ได้บวชเป็นพระภิกษุจนครบพรรษา ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมพอสสมควร ได้เรียนรู้ธรรมะของผู้ครองเรือน เรียนหนังสือจนอ่านออกเขียนได้ และเรียนรู้ระเบียบของสังคม เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี สามารถนำครอบครัวต่อไปได้ จึงเรียกว่า บัณฑิต ซึ่งเมื่อย่อเป็นคำสั้น ๆ ใช้ว่า “ติด” ในปัจจุบัน มีการจัดการศึกษาวิชาการมากมายหลายแขนง และเรียกชั้นความรู้ระดับปริญญาตรีว่า ระดับปริญญาบัณฑิต เรียกชั้นความรู้ระดับปริญญาโทว่า ระดับปริญญามหาบัณฑิต และเรียกชั้นความรู้ระดับปริญญาเอกว่า ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต (สถานีวิจัยกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, 2551: เวลา 07.00-07.30 น.)

ดังนั้น บัณฑิต คือคนที่มีใจผ่องใสอยู่เป็นปกติ ทำให้มีความเห็นถูก ยึดถือค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ได้แก่ เป็นผู้รู้ดี คือ รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว เป็นผู้รู้ถูก คือ รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เป็นผู้รู้

ชอบ คือ รู้ว่าอะไรบุญอะไรบาป บัณฑิต อาจเป็นใครก็ได้ เช่น อาจเป็นผู้อ่านหนังสือไม่ออก อาจเป็นชาวไร่ ชาวนา อาจเป็นผู้มีการศึกษาสูง อาจเป็นญาติของเรา ฯลฯ แต่ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามจะต้องเป็นผู้มีจิตใจ ผ่องใส และดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา คือ เป็นคนดีนั่นเอง คนทั่วไปมักเข้าใจว่า ผู้ที่เรียนหนังสือจนได้รับ ปริญญานั้น คือ บัณฑิต ความจริงแล้วนั้นเป็นเพียงบัณฑิตทางโลกเท่านั้น ยังไม่ใช่บัณฑิตที่แท้จริง เพราะผู้ที่ ได้รับปริญญาแล้วถ้าความประพฤติไม่ดีอาจไปทำผิดติดคุกติดตะรางได้ แต่บัณฑิตที่แท้จริงย่อมเป็นผู้ตั้งใจ ละชั่ว ประพฤติชอบ ประกอบแต่ความดี ความถูกต้อง ความสุจริต สามารถป้องกันตนให้พ้นจากคุกจากตะราง แม้กระทั่งจากนรกได้ (พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2542: 22)

ลักษณะของบัณฑิต

เมื่อจะพูดถึงลักษณะของบัณฑิตที่จะสังเกตได้ทางภายนอก เราจะสังเกตได้อย่างไร ซึ่งบัณฑิตทางโลกกับบัณฑิตทางธรรมมีจุดที่จะดูคนละจุด กล่าวคือ บัณฑิตทางโลกถ้าจะดูกันง่าย ๆ ดูที่ใบปริญญาก็จะทราบ ได้ บางที่เราไปบ้านใคร มองไปข้างฝาก็จะรู้ว่าเจ้าของบ้านเป็นบัณฑิตระดับไหน แต่บัณฑิตทางธรรมไม่มี ใบรับรอง ไม่มีบัตรแสดง ดูที่ไหน ๆ ก็ไม่รู้ได้ ว่าใครเป็นบัณฑิต นอกจากจะดูที่ตัวของผู้นั้น และการดูที่ตัวก็ ไม่ใช่เข้าไปจ้องมองดูใบหน้า หรือผิวหน้าของเขา เพราะความเป็นบัณฑิตไม่ได้อยู่ในเนื้อหนัง แม้จะเอากล้องไป ส่อง เอาปรอทไปวัด หรือฉายเอกซเรย์ดู ก็ไม่มีทางจะทราบได้ จุดที่จะดูนั้นต้องดูที่ความประพฤติหรือ พฤติการณ์ของแต่ละคนที่แสดงออกมา

ดังนั้น เนื่องจากบัณฑิตเป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีความเห็นถูก ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ฉลาดในการ สอดส่องหาเหตุผล จึงมีลักษณะพิเศษสูงกว่าคนทั้งหลาย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ชอบคิดดีเป็นปกติ ได้แก่ คิดให้ทาน คิดให้อภัยอยู่เสมอ ไม่ผูกพยาบาท คิดเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง เช่น เห็นว่าบุญบาปมีจริง พ่อแม่ มีพระคุณต่อเราจริง เป็นต้น
2. ชอบพูดดีเป็นปกติ ได้แก่ พูดคำจริง พูดคำสมานไมตรี พูดคำ มีประโยชน์ พูดด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตา และพูดถูกต้องตามกาลเทศะ
3. ชอบทำดีเป็นปกติ ได้แก่ มีเมตตากรุณา ประกอบสัมมาอาชีวะ ทำบุญให้ทานเป็นปกติ รักษาศีล ทำสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะของบัณฑิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1. ประกอบด้วยสุจริต 3

1.1 กายสุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติชอบทางกาย ได้แก่ การรักษาศีลอยู่เป็นนิจ การให้ทานอยู่เป็นนิจ การประพฤติชอบด้วยสัมมาอาชีวะอยู่เป็นนิจ และการเจริญในธรรมเป็นนิจ เป็นต้น

1.2 วาจาสุจริต คือ ผู้ที่พูดจาชอบ ได้แก่ การใช้วาจาสุจริต และละเว้นจากวาจาทุจริตทั้งปวง อันประกอบด้วย การพูดโกหก การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อ เป็นต้น

1.3 มโนสุจริต คือ ผู้ที่คิดชอบ ได้แก่ การคิดด้วยสุจริต อาทิ การคิดสงสาร การคิดให้ทาน การคิดในครรลองคลองธรรม เป็นต้น และเว้นการคิดทุจริตทั้งปวง อันได้แก่ ละเว้นการคิดพยาบาท ละเว้นการคิดเบียดเบียน ละเว้นการคิดฉ้อโกง เป็นต้น

2. ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ 7 ประการ

2.1 ธัมมัญญตา คือ รู้จักในธรรมอันประกอบขึ้นจากเหตุ และผลที่เชื่อถือได้ ทั้งสิ่งที่เป็นไปในทางโลก และทางธรรม

2.2 อตถัญญตา คือ รู้จักประโยชน์อันจะเกิดขึ้นจากกิจของเรา อันได้แก่ รู้จักเป้าหมาย และรู้จักผลลัพธ์อันที่จะเกิดประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่สังคม

2.3 อัตตัญญูตา คือ รู้จักตนว่า ตนเป็นใคร มีนิสัยอย่างไร อะไรถนัด อะไรไม่ถนัด เป็นต้น

2.4 มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณหรือพอเพียงตามความจำเป็น โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ

2.5 กาลัญญูตา คือ รู้จักกาลเวลาหรือกาลเทศะว่า เมื่อใดควรกล่าว เมื่อใดควรทำ เมื่อใดควรหยุด เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2.6 ปริสัญญูตา คือ รู้จักถิ่นชุมชนที่ตนอาศัยหรือถิ่นชุมชนอื่นว่า มีระเบียบ มีขนบธรรมเนียมหรือจารีตที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างไร เพื่อตนจักได้ให้ความเคารพ และปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม

2.7 บุคคลัญญูตา คือ รู้จักบุคคลที่แตกต่างกันตามปัจจัยทางสังคม เพื่อให้ปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

ประเภทของคนบัณฑิต

บัณฑิตสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. บัณฑิตภายนอก คือ บุคคลทั่วไปไม่ว่าใครก็ตามที่เป็นผู้ประพฤติดี มีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

2. บัณฑิตภายใน คือ ตัวเราขณะที่คิดดี พูดดี และทำดีนั่นเอง ดังนั้น การคบบัณฑิตภายในก็คือ การพยายามฝึกตนให้เป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีสติรำลึกถึงแต่ความคิดที่ดีๆ เพื่อการสร้างสรรค์ คำพูดที่ดีๆ เพื่อยกย่องผู้พูดและผู้ฟังให้สูงขึ้น และการกระทำที่ดีๆ เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งทำได้โดยการหมั่นให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

3. บัณฑิตเทียม คือ ผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์อันเป็นอกุศลกรรม รวมถึงผู้ทำตนเปรียบเสมือนผู้รู้ แต่รู้ไม่แจ่มแจ้งหรือเข้าใจผิด สำคัญผิดในความรู้ของตน ซึ่งพยายามถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจเหมือนกับตน บัณฑิตเหล่านี้ ถือว่ามีใช้บัณฑิตแท้ แต่แสดงออกภายนอกเหมือนเป็นบัณฑิตแท้ และมักมีนัยแอบแฝงต่อเจตนาการเป็นบัณฑิตเทียมนั้น จึงถือได้ว่าเป็นคนพาลอีกนัยหนึ่ง

4. บัณฑิตแท้ คือ ผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นกุศลกรรม อันพร้อมพร้อมด้วยความรู้แจ้งในทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจที่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม อันมุ่งหวังเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตนเอง ผู้อื่น และสังคม

วิธีสังเกตบัณฑิต

การที่จะรู้ว่าใครเป็นบัณฑิตนั้น แม้จะไม่สามารถตัดสินด้วยสายตาในทันที แต่มีวิธีสังเกตพฤติกรรม คือ การกระทำและการดำเนินชีวิตของบัณฑิต ดังต่อไปนี้

1. บัณฑิตชอบชักนำในทางที่ถูก เช่น ชักนำให้เลิกสูบบุหรี่ เลิกดื่มสุรา เลิกเล่นการพนัน เลิกสิ่งเสพติด ชักนำให้มีศีลธรรม ให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ให้ทำมาหากินในทางสุจริต เป็นต้น

2. บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่เป็นธุระ ไม่เกะกะเกรไคร่ๆ เร่งรีบทำการงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จ ล่วงไปด้วยดี ไม่ปล่อยงานให้ค้างคั่ง และไม่ก้าวก่ายงานในหน้าที่ของผู้อื่น เว้นแต่เมื่อได้รับการขอร้องหรือเพื่ออนุเคราะห์

3. บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควร เช่น ชอบพูดและทำตรงไปตรงมา ชอบสนทนาธรรม รังเกียจการนินทาว่าร้าย ชอบบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

4. บัณฑิตเมื่อถูกว่ากล่าวตักเตือนโดยดียอมไม่โกรธ มีนิสัยถือเอาความถูกต้อง ความดี และความมีประโยชน์เป็นที่ตั้ง ไม่ถือตัวอวดดีถือรู้ แต่เห็นว่าผู้ที่ตักเตือนตนคือผู้ที่ชี้แนะทรัพย์ให้ แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นตามคำแนะนำนั้น โดยไม่นึกถึงภัยว่าผู้ที่ตักเตือนจะมีอายุ ยศศักดิ์ ฐานะสูงหรือต่ำกว่า

และหากมีผู้เข้าใจผิดพูดก้าวร้าวไม่สมควร กีดกันไว้ไม่โกรธตอบ แล้วพยายามหาโอกาสชี้แจงให้เขาเข้าใจ ภายหลัง จึงทำความอบอุ่นและเอ็นใจให้แก่ทุกคน

5. บัณฑิตรู้จักเคารพกฎหมาย ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่ดั่งามของสังคม ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมรู้จักเคารพในกฎระเบียบของสังคม ของประเทศชาติบ้านเมือง รวมทั้งปฏิบัติตามศีลธรรมของศาสนา บัณฑิตจะปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด เพราะตระหนักดีว่า วินัยเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของมนุษย์ด้วย

6. บัณฑิตรู้จักการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมมีจิตใจเมตตา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นหรือสัตว์อื่นที่ได้รับความทุกข์ทรมาน ย่อมยื่นมือเข้าช่วยเหลือในยามที่เห็นผู้คนเดือดร้อนหรือประสบภัย ให้การสงเคราะห์ด้วยข้าวของหรือทรัพย์สินที่ตนมี ไม่นิ่งดูตายไม่ยอมปล่อยให้ผู้อื่นต้องเผชิญกับเคราะห์กรรมนั้นเพียงลำพัง

7. บัณฑิตไม่ผูกจิตพยาบาท ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมมีจิตอันสงบ เมื่อยามถูกทำร้าย ถูกด่าว่า หรือถูกทำให้ต้องขุ่นเคืองในใจ ย่อมสามารถเก็บความขมขื่นเหล่านั้นไว้ได้ และไม่ตอบโต้แต่อย่างใด อีกทั้งรู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่นได้เสมอ บุคคลเหล่านี้ย่อมถือเป็นบัณฑิตโดยแท้ ด้วยการเป็นผู้ไม่มีจิตพยาบาท

8. บัณฑิตไม่หวังแต่ผลประโยชน์แก่ตนเอง แต่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมไม่แสวงหาผลประโยชน์ใดๆ จากผู้อื่นให้แก่ตนเองที่ผิดศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็นการฉ้อโกง การหลอกลวง การลักขโมย แต่จะมองเห็นถึงประโยชน์ที่ควรกระทำให้แก่ตนเองและส่วนรวมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

9. บัณฑิตยอมรับฟังความเห็นผู้อื่น ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมเปิดใจกว้าง ยอมรับฟังข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่างได้ พร้อมนำคำกล่าวของผู้อื่นมาวิเคราะห์ในเหตุและผล แต่หากมีข้อเรื่องถูกก็มักกล่าวเหตุและผลให้ฟัง บัณฑิตย่อมรู้จักรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และรู้จักวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ผู้อื่นกล่าวถูกหรือผิด มีคุณหรือโทษอย่างไร

10. บัณฑิตใจเย็นไม่โกรธง่าย ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมเป็นผู้มีความใจเย็น สุขุมรอบคอบ ไม่เป็นคนโกรธหรือโมโหร้ายโดยง่าย ถึงแม้จะถูกดุด่าว่ากล่าวหรือทำร้ายให้เจ็บใจ ไม่เป็นผู้ตอบโต้ต่อสิ่งถูกกระทำโดยง่าย เพราะรู้จักคิดวิเคราะห์ถึงแนวทางในการชี้แจงเหตุผล ว่าควรใช้แนวทางใดแล้วผลที่จะตามมาเป็นอย่างไร และแนวทางใดจะเหมาะสมที่สุด

11. บัณฑิตเว้นจากอบายมุขทุกอย่าง ที่เป็นหนทางนำไปสู่ความเดือดร้อนวุ่นวาย ความเสื่อมเสีย เพราะมองเห็นว่าสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียทุกอย่างในชีวิต เช่น สูญเสียทรัพย์สิน หน้าที่การงาน สุขภาพร่างกาย เกียรติยศชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เป็นต้น

12. บัณฑิตเป็นคนขยันทำงาน ผู้ที่เป็นบัณฑิตย่อมเป็นผู้ขยันทำมาหากิน ไม่เป็นคนเกียจคร้าน บัณฑิตเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเอง

วิธีคบหาบัณฑิตและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

เพื่อให้การดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดั่งาม มีวิธีคบบัณฑิตและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. หมั่นไปมาหาสู่
2. หมั่นเข้าไปนั่งใกล้
3. มีความจริงใจ ให้ความเกรงอกเกรงใจต่อท่าน
4. ฟังคำแนะนำ ฟังคำพูดของท่าน (ฟังธรรม)
5. จำธรรมที่ได้ฟังนั้นไว้

6. พิจารณาใจความของธรรมที่จำได้นั้นให้ดี
7. พยายามปฏิบัติตามธรรมที่ได้ฟังและใคร่ครวญอย่างดีแล้วนั้น

ประโยชน์หรืออานิสงส์ของการคบบัณฑิต

1. ทำให้มีจิตใจผ่องใส สามารถทำความดีตามไปด้วย
2. ทำให้ได้ปัญญาเพิ่มขึ้น เป็นคนหนักแน่น มีเหตุผล
3. ทำให้มีความเห็นถูก เป็นสมาธิภูมิ
4. ทำให้ไม่ต้องเศร้าโศกเดือดร้อนเพราะทำผิด
5. ทำให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนทั่วไป
6. ทำให้มีความสุข ปลอดภัยจากอุปสรรคภัยพาลต่างๆ
7. ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถตั้งตัวได้เร็ว
8. ทำให้แม้ละโลกนี้ไปแล้ว ก็ไปสู่สุคติโลกสวรรค์
9. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยง่าย

“แท้จริง บุคคลผู้มีปกติเที่ยวสมคบคนพาล ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน เพราะการอยู่ร่วมกับคนพาลเป็นเหตุนำทุกข์มาให้ในกาลทุกเมื่อ เหมือนการอยู่ร่วมกับศัตรู ส่วนบัณฑิตมีการอยู่ร่วมเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งหมู่ญาติ เพราะเหตุนี้แล นรชนพึงคบบัณฑิต ผู้มีปัญญา เป็นพหูสูต เอาการเอางาน มีศีล มีวัตร ไกลจากกิเลส และเป็นสัตบุรุษ เปรียบดังพระจันทร์คบอากาศอันเป็นทางโคจรแห่งดวงดาวฉะนั้น”

บทสรุป(Conclusion)

การที่จะบอกว่าคนไหนเป็นบัณฑิต คนไหนเป็นคนดีนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะไม่มีบัณฑิตคนใดเขียนติดหน้าผากของตัวเองว่าฉันเป็นบัณฑิต ซึ่งก็แล้วแต่เราจะเอามาตรฐานอะไรไปวัดว่า คนนี้เป็นบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรฐานทางโลก ยกตัวอย่าง จะเอามาตรฐานทางรูปร่างหน้าตา ว่าคนหล่อ คนสวย เป็นบัณฑิตก็ไม่ได้ เพราะคนหล่อ คนสวย ที่เป็นพาลก็เยอะ จะเอามาตรฐานทางด้านการศึกษามาวัดก็ไม่ได้ เพราะดอกเตอร์ (Doctor) บางคนเป็นโจรก็มี หรือจะเอาความเป็นคนรวย คนจน มาเป็นมาตรฐานตัดสินก็ไม่ได้ เพราะว่าเศรษฐีพาลก็มี เศรษฐีดีก็มี คนจนพาลก็มี คนจนดีก็มี

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงให้มาตรฐานทางธรรมไว้ว่า ให้เอากรรมหรือการกระทำนั้นแหละมาเป็นมาตรฐาน คือ คนที่ทำกรรมดี ก็เรียกว่าคนดี คนที่ทำกรรมชั่ว ก็เรียกว่าคนชั่ว ส่วนบัณฑิตชอบชักนำในทางที่ถูก บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่เป็นธุระ ไม่เกะกะเกรไครๆ บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควร บัณฑิตเมื่อถูกกล่าวตำหนิเตือนโดยดีย่อมไม่โกรธ มีนิสัยถือเอาความถูกต้องดี และความมีประโยชน์เป็นที่ตั้ง ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ใช้กรรมของเขาเองนั้นแหละเป็นเครื่องตัดสิน

ผ้าที่ห่อหุ้มของหอม ย่อมพลอยหอมตลอดไปทั่วด้วย ฉันทใด ผู้ที่คบบัณฑิต ก็ย่อมพลอยได้รับความรู้ ความสามารถและความดีตามบัณฑิตไปด้วย ฉันทนั้น

ใบพ้อพันห่อหุ้ม	กฤษณา
หอมระรวยรสพา	เพริศด้วย
คือคนเสพเสน่ห์หา	นักปราชญ์
ความสุขซาบถาม้วย	ดุษฎีกลิ่น(สุภาชิตโคลงโลกนิติ)

เอกสารอ้างอิง (References)

- บทวิทยุรายการ. (2 กันยายน 2551). **รู้ รัก ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย.
- ปิ่น มุกข์นิตย์. (2502). **มงคลชีวิต ภาค 1-3 ประมวลทางก้าวหน้าตามแนวพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2542). **มงคลชีวิต ฉบับธรรมทายาท**. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์.

